

โครงการพัฒนาลุ่มน้ำลำพะยังตอนบนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ อำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์

แนวพระราชดำริ :

เมื่อวันที่ ๒๕ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๓๕ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ พระราชทานพระราชดำริ ให้ก่อสร้างอ่างเก็บน้ำลำพะยัง และขยายระบบส่งน้ำของอ่างเก็บน้ำลำพะยังพร้อมทั้งให้พิจารณาขุดสระน้ำ ประจำไร่นาตามแนวทฤษฎีใหม่

และเมื่อวันที่ ๑๖ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๓๘ ได้พระราชทานพระราชดำริให้พิจารณาผันน้ำจากอ่างเก็บน้ำห้วยไผ่ ซึ่งอยู่ทางฟากจังหวัดมุกดาหารมาเติมให้แก่ อ่างเก็บน้ำลำพะยังเพื่อขยายพื้นที่รับน้ำชลประทานได้มากขึ้น

ต่อมาเมื่อวันที่ ๒๒ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๔๒ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานพระราชดำริ เพิ่มเติม สรุปความว่าให้รับดำเนินการผันน้ำจากอ่างเก็บน้ำห้วยไผ่มายังพื้นที่โครงการอ่างเก็บน้ำลำพะยัง และให้พิจารณาดูว่าพื้นที่ที่จะส่งน้ำออกจากอุโมงค์ความีพื้นที่ว่างหรือไม่ ให้ดำเนินการปลูกป่าโดยทำเป็นอุทยานเล็กๆ เพื่อทดแทนผลกระทบที่จะเกิดกับป่าไม้ เพราะหากไม่ดำเนินการช่วยเหลือราษฎรในพื้นที่นั้น ราษฎรก็จะบุกรุกป่าและทำลายพื้นที่ลุ่มน้ำ ๑ เอ จนหมดและน้ำที่ออกมาก็ให้พิจารณาว่าจะนำไปช่วยพื้นที่ลุ่มน้ำ ๑ เอ ในการบำรุงรักษาป่าให้เกิดความชุ่มชื้นได้มากเพียงใด ตัวอย่างเช่น โครงการลำตะคองพื้นที่เป็นอุทยานแห่งชาติยังทำได้เพราะทำแล้ว ได้ประโยชน์มาก

ที่ตั้งของโครงการ :

อำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์

วัตถุประสงค์โครงการ :

- เมื่อก่อสร้างอุโมงค์ผันน้ำแล้วเสร็จจะทำให้พื้นที่ฝั่งโครงการอ่างเก็บน้ำลำพะยัง จังหวัดกาฬสินธุ์ ซึ่งปัจจุบันมีพื้นที่รับประโยชน์ ๔,๖๐๐ ไร่ เมื่อนำน้ำจากอุโมงค์ผันน้ำจะเพิ่มพื้นที่รับประโยชน์ได้อีก ๑๒,๐๐๐ ไร่ รวมพื้นที่รับประโยชน์ทั้งหมด ๑๖,๖๐๐ ไร่

- เพื่อส่งเสริมการปลูกพืชในเขตชลประทาน หมู่ที่ ๕,๖,๗,๑๐,๑๔,๑๕,๑๖ ตำบลสงเปลือย ได้แก่ ข้าวโพด ๗๐ ไร่ ยาสูบเตอร์กิส ๕ ไร่ ถั่วลิสง ๔๐ ไร่ กระเทียม ๕ ไร่ ฟักทอง ๓ ไร่ บวบ ๒ ไร่ ถั่วฝักยาว ๒ ไร่ ถั่วพุ่ม ๒ ไร่ รวมพื้นที่ ๑๔๔ ไร่ เกษตรกร ๔๘ ราย มูลค่าผลผลิต ๕๒๗,๐๕๖ บาท

- ส่งเสริมการผลิตข้าวชุมชน (ข้าวเหนียวกอเดียว) ในพื้นที่ หมู่ที่ ๒,๓,๔,๑๒ ตำบลสงเปลือย ๑๒๖ ราย พื้นที่ ๑,๐๐๐ ไร่ และหมู่ ๕ ตำบลคุ้มเก่า ๔๔ ราย พื้นที่ ๓๐๐ ไร่

- ส่งเสริมการปลูกข้าวหอมมะลิชุมชน ในพื้นที่เกษตรกรหมู่ที่ ๔,๗,๘ ตำบลสงเปลือย ๙๐ ราย พื้นที่ ๗๕๐ ไร่ หมู่ที่ ๕ ตำบลกุดสิมคุ้มใหม่ ๓๐ ราย ๒๕๐ ไร่ รวมทั้งสิ้น ๑๒๐ ราย ๑,๐๐๐ ไร่

- ส่งเสริมการผลิตปุ๋ยอินทรีย์ในโรงงานต้นแบบผลิตปุ๋ยอินทรีย์ตามโครงการปรับโครงสร้างระบบการผลิตการเกษตร ๓ แห่ง ได้แก่ ตำบลสงเปลือย ตำบลหนองผือ ตำบลกุดปลาเค้า สามารถผลิตปุ๋ยได้โรงงานละ ๑๐๐ ตันต่อปี เพื่อสนับสนุนการปลูกผักปลอดภัยจากสารพิษ

หน่วยงานผู้ดำเนินงาน /หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง :

- สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (สำนักงานกปร.)
- กรมชลประทาน

ผู้ได้รับประโยชน์ :-

๑. เตรียมการจัดตั้งคณะทำงานบริหารจัดการน้ำข้ามลุ่มน้ำระหว่างลุ่มน้ำห้วยบางทราย และลุ่มน้ำลำพะยัง เพื่อให้ราษฎรในพื้นที่โครงการทั้งฝั่งจังหวัดมุกดาหารและฝั่งจังหวัดกาฬสินธุ์ได้รับประโยชน์อย่างเท่าเทียมกัน และเพื่อให้การบริหารจัดการฝนน้ำมีประสิทธิภาพสูงสุด

๒. จัดตั้งศูนย์บริการและประสานงานโครงการขยายผลเกษตรทฤษฎีใหม่ อันเนื่องมาจากพระราชดำริ โดยมีบุคลากรด้านการเกษตรประจำศูนย์เพื่อบริหารราษฎรประจำในพื้นที่

๓. ส่งเสริมการรวมกลุ่มของเกษตรกรและส่งเสริมด้านการตลาด

๔. มุ่งเน้นการถ่ายทอดความรู้สู่ราษฎร โดยให้ประสานปราชญ์ชาวบ้านในแต่ละพื้นที่เป็นแกนนำในการขยายผลการมีส่วนร่วมในชุมชน

ผลการดำเนินงานและกิจกรรมโครงการ :

เมื่อวันที่ ๒๒ มิถุนายน ๒๕๔๒ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้พระราชทานพระบรมราชวโรกาสให้อธิบดีกรมชลประทานและเลขาธิการ กปร. นำคณะเจ้าหน้าที่กรมชลประทานและ กปร. เข้าเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทกราบบังคมทูลถวายรายงานความก้าวหน้าโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ณ วังไกลกังวล หัวหิน ได้พระราชทานพระราชดำริเกี่ยวกับงานชลประทานในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โครงการพัฒนาลุ่มน้ำพะยังตอนบนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ อำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์ ให้กรมชลประทานดำเนินการ ดังนี้

๑) ให้ก่อสร้างอุโมงค์ผันน้ำจากอ่างเก็บน้ำห้วยไผ่ อำเภอดงหลวง จังหวัดมุกดาหาร มาส่งให้กับพื้นที่เพาะปลูกในเขตอำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยให้เกิดผลกระทบต่อพื้นที่ของกรมป่าไม้ให้น้อยที่สุด และหากการก่อสร้างไปทำให้พื้นที่ของกรมป่าไม้เสียหาย ให้ทำการเพาะปลูกทดแทนให้กรมป่าไม้ด้วย

๒) ระบบส่งน้ำของอ่างเก็บน้ำห้วยไผ่ ที่จะส่งน้ำด้วยระบบท่อส่งน้ำให้กับพื้นที่ด้านท้ายอ่างเก็บน้ำห้วยไผ่ ให้พิจารณารูปแบบใหม่ที่ประหยัดกว่านี้ เนื่องจากส่งน้ำให้พื้นที่ได้เป็นพื้นที่แคบ ๆ ขนานไปกับลำห้วยไผ่เท่านั้น เช่นทำเป็นฝายทดน้ำแบบลูก ๆ เป็นช่วง ๆ ในลำห้วยไผ่ และปล่อยน้ำริน ๆ จากอ่างเก็บน้ำห้วยไผ่ลงมาเติมหน้าฝายแทน

๓) ให้ยกระดับเก็บกักน้ำของอ่างเก็บน้ำลำพะยังตอนบน อำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์ ให้เก็บน้ำได้มากยิ่งขึ้น เนื่องจากในบริเวณนี้ไม่มีแหล่งเก็บกักน้ำขนาดใหญ่อยู่แล้ว เมื่อยกระดับเก็บกักขึ้นแล้วหากปริมาณน้ำไม่เต็มอ่างฯ ให้พิจารณาต่อท่อผันน้ำจากอุโมงค์ผันน้ำจากอ่างเก็บน้ำห้วยไผ่มาเติมให้เต็ม ถ้าสามารถต่อท่อมาได้

ความสำเร็จของโครงการ :

นายเฉลิมเกียรติ แสนวิเศษ เลขาธิการคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (สำนักงานกปร.) เปิดเผยว่า เมื่อวันที่ 25 พฤศจิกายน 2535 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จฯ เยี่ยมราษฎร ที่อำเภอเขาวง จังหวัด กาฬสินธุ์ และได้ทอดพระเนตรสภาพภูมิประเทศลำพะยัง ที่บ้านกุดตอแก่น ทรงเห็นชีวิตความเป็นอยู่และการทำมาหากินของราษฎรที่แร้นแค้นและยากลำบาก เพราะพื้นที่นี้ไม่มีระบบชลประทาน และได้พระราชทานพระราชดำริให้พิจารณาการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำลำพะยังตอนบน

ต่อมาเมื่อวันที่ 16 พฤศจิกายน 2538 ได้พระราชทานพระราชดำริให้พิจารณาโครงการก่อสร้างอุโมงค์ผันน้ำ พร้อมก่อสร้างระบบส่งน้ำสู่ไร่นาของเกษตรกร เพื่อผันน้ำบางส่วนจากอ่างเก็บน้ำห้วยไผ่ ตำบลกุดชุม อำเภอคงหลวง จังหวัดมุกดาหาร สนับสนุนพื้นที่เพาะปลูกในเขตอำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์ ได้มากขึ้น

ทั้งนี้อุโมงค์ผันน้ำสู่ลุ่มน้ำลำพะยั้ง เริ่มก่อสร้างเมื่อปี 2546 เสร็จสมบูรณ์เมื่อปี 2551 มีขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 3 เมตร จากฝั่งจังหวัดมุกดาหาร ลอดใต้ภูเขาภูบักดี มายังฝั่งจังหวัดกาฬสินธุ์รวมระยะทางประมาณ 710 เมตร โดยพื้นที่ลุ่มน้ำฝั่งจังหวัดกาฬสินธุ์มีพื้นที่ที่ได้รับประโยชน์จากการก่อสร้างอุโมงค์ผันน้ำครอบคลุมพื้นที่ 12,000 ไร่ ของตำบลสงเปลือย อำเภอเขาวง ซึ่งเกษตรกรสามารถนำน้ำจากระบบผันน้ำลงมาเติมในสระของตนสำหรับการเพาะปลูกพืชเพื่อเพิ่มผลผลิต และปรับพื้นที่เกษตรกรรมจากการปลูกพืชเชิงเดี่ยวเป็นการปลูกพืชได้หลากหลาย เพื่อให้เกษตรกรมีอาหารบริโภคอย่างพอเพียง นำไปสู่ความมีคุณภาพชีวิตที่ดีและพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืนในอนาคต “อุโมงค์ผันน้ำนี้จะนำน้ำจากอ่างเก็บน้ำห้วยไผ่ อ.คงหลวง จ.มุกดาหาร มาใช้ในพื้นที่การเกษตรที่ ต.สงเปลือย อ.เขาวง จ.กาฬสินธุ์ มีพื้นที่รับผลประโยชน์ประมาณ 12,000 ไร่” นายเฉลิมเกียรติ กล่าว

เลขาธิการ กปร. เปิดเผยเพิ่มเติมว่า ในกรณี สำนักงาน กปร. มีหนังสือขอให้สำนักราชเลขาธิการนำความกราบบังคมทูลพระกรุณา ขอพระราชทานชื่ออุโมงค์ผันน้ำโครงการพัฒนาลุ่มน้ำลำพะยั้งตอนบนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ อ.เขาวง จ.กาฬสินธุ์ เพื่อเป็นสิริมงคลพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานชื่อว่า “ลำพะยั้งภูมิพัฒน์” ซึ่ง “ลำพะยั้ง” คือ ชื่อโครงการพัฒนาลุ่มน้ำลำพะยั้งตอนบนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ อ.เขาวง จ.กาฬสินธุ์ “ภูมิ” หมายถึงแผ่นดิน และ “พัฒน์” คือ ความเจริญก้าวหน้าพัฒนา รวมหมายถึง อุโมงค์ผันน้ำที่นำความเจริญมาสู่แผ่นดินลุ่มน้ำลำพะยั้ง ซึ่งชื่อพระราชทานนี้สร้างความปลื้มปิติเป็นล้นพ้นแก่พสกนิกรชาวกาฬสินธุ์เป็นอย่างยิ่ง

“นับเป็นพระมหากรุณาธิคุณเป็นอย่างยิ่งต่อเกษตรกรในพื้นที่อำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์ ที่จะมีระบบการจัดสรรน้ำอย่างถูกวิธี เพื่อจัดทำแปลงเกษตรทฤษฎีใหม่แบบครบวงจร และในอนาคตโครงการทฤษฎีใหม่ในพื้นที่อำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์ จะเป็นต้นแบบให้กับเกษตรกรทั่วประเทศได้พัฒนาความเป็นอยู่ให้ดียิ่งขึ้นตามแนวทางเกษตรทฤษฎีใหม่ ที่จะทำให้ความเป็นอยู่ที่พอเพียงแก่พสกนิกรชาวไทย ทุกหมู่เหล่า” เลขาธิการ กปร. กล่าว